ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πρώτο τμήμα)
της 11ης Ιανουαρίου 2002 *

Στην υπόθεση Τ-174/00,

Biret International SA, υπό δικαστική εκκαθάριση, με έδρα το Παρίσι (Γαλλία), εκπροσωπούμενη στην παρούσα διαδικασία από τη M. de Thoré, εκκαθαριστή, και από τον S. Rodrigues, δικηγόρο, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

ενάγουσα,

κατά

Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, εκπροσωπούμενου από τους J. Carbery και F. P. Ruggeri Laderchi,

εναγομένου,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

υποστηριζόμενου από την

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους Τ. Χριστοφόρου και A. Bordes, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

παρεμβαίνουσα,

που έχει ως αντικείμενο αγωγή αποζημιώσεως, δυνάμει των άρθρων 178 (νυν άρθρου 235 ΕΚ) και 215, δεύτερο εδάφιο της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 288, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ), προς αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη η ενάγουσα λόγω της απαγορεύσεως εισαγωγής στην Κοινότητα βοείου κρέατος με ορισμένες ορμόνες,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους B. Vesterdorf, Πρόεδρο, N. J. Forwood και H. Legal, δικαστές, γραμματέας: J. Palacio González, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 7ης Νοεμβρίου 2001,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Κανονιστικό πλαίσιο

1 Η οδηγία 81/602/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 31ης Ιουλίου 1981, περί απαγορεύσεως ορισμένων ουσιών με ορμονική ή θυρεοστατική δράση (ΕΕ L 222, σ. 32), προβλέπει, στο άρθρο 2, ότι τα κράτη μέλη απαγορεύουν τη χορήγηση στα ζώα εκμεταλλεύσεως ουσιών με θυρεοστατική, οιστρογόνο, ανδρογόνο ή γεσταγόνο δράση καθώς και τη διάθεση στην αγορά ζώων ή κρεάτων που προέρχονται από ζώα εκμεταλλεύσεως στα οποία έχουν χορηγηθεί οι ουσίες αυτές. Κατά παρέκκλιση από την απαγόρευση αυτή, το άρθρο 5 της ως άνω οδηγίας προβλέπει ότι, έως ότου το Συμβούλιο λάβει απόφαση περί της χορηγήσεως σε ζώα εκμεταλλεύσεως οιστραδιόλης 17/β, προγεστερόνης, τεστοστερόνης, τρεμπολόνης και ζερανόλης με σκοπό την πάχυνση, εξακολουθούν να εφαρμόζονται οι ισχύουσες εθνικές ρυθμίσεις καθώς και οι διακανονισμοί που έχουν συναφθεί από τα κράτη μέλη σχετικά με τις ουσίες αυτές, τηρώντας συγχρόνως τις γενικές διατάξεις της Συνθήκης. Με την τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας, η παρέκκλιση αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι η χρησιμοποίηση αυτών των πέντε ουσιών έπρεπε να μελετηθεί ακόμα σε βάθος ως προς τη βλαβερότητά τους ή μη.

2 Στις 31 Δεκεμβρίου 1985, το Συμβούλιο εξέδωσε την οδηγία 85/649/ΕΟΚ για την απαγόρευση της χρησιμοποίησης ορισμένων ουσιών με ορμονική δράση στην κτηνοτροφική παραγωγή (ΕΕ L 382, σ. 228). Επειδή η οδηγία αυτή ακυρώθηκε, λόγω παραβάσεως ουσιώδους τύπου, με απόφαση του Δικαστηρίου της 23ης Φεβρουαρίου 1988, 68/86, Ηνωμένο Βασίλειο κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1988, σ. 855), αντικαταστάθηκε από την οδηγία 88/146/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 1988, για την απαγόρευση της χρησιμοποίησης ορισμένων ουσιών με ορμονική δράση στην κτηνοτροφική παραγωγή (ΕΕ L 70, σ. 16). Εκτός από την περίπτωση της

χρησιμοποιήσεως, για θεραπευτικούς σκοπούς, οιστραδιόλης 17/β, τεστοστερόνης και προγεστερόνης, η οποία δύναται να επιτραπεί, η οδηγία αυτή καταργεί τη δυνατότητα παρεκκλίσεως που προέβλεπε το άρθρο 5 της οδηγίας 81/602, για τις πέντε ουσίες που αναφέρθηκαν ανωτέρω στη σκέψη 1. Κατά το άρθρο 6, τα κράτη μέλη απαγορεύουν την εισαγωγή από τρίτες χώρες ζώων εκμετάλλευσης στα οποία έχουν χορηγηθεί, με οποιοδήποτε μέσο, ουσίες με θυρεοστατική, οιστρογόνο, ανδρογόνο ή γεσταγόνο δράση καθώς και κρεάτων που προέρχονται από τα ζώα αυτά.

3 Η οδηγία 88/146 έπρεπε να μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο το αργότερο την 1η Ιανουαρίου 1988, όμως η θέση της σε ισχύ αναβλήθηκε για την 1η Ιανουαρίου 1989. Ακολούθησε, από την ημερομηνία αυτή, απαγόρευση εισαγωγής στην Κοινότητα κρέατος και προϊόντων με βάση το κρέας προερχομένων από τρίτες χώρες για τα οποία χρησιμοποιήθηκαν ορισμένες ορμόνες με βάση την οδηγία 72/462/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1972, περί των υγειονομικών προβλημάτων και των υγειονομικών μέτρων κατά τις εισαγωγές ζώων του βοείου και χοιρείου είδους και νωπών κρεάτων προελεύσεως τρίτων χωρών (ΕΕ ειδ. έκδ. 09/003, σ. 3).

4 Στις 15 Απριλίου 1994, κατά τη συνάντηση στο Μαρακές (Μαρόκο) ο Πρόεδρος του Συμβουλίου και το αρμόδιο για τις εξωτερικές σχέσεις μέλος της Επιτροπής προχώρησαν, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και υπό την επιφύλαξη της εκ των υστέρων εγκρίσεως, στην υπογραφή της τελικής πράξεως περί περατώσεως των πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης, της συμφωνίας περί ιδρύσεως του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (στο εξής: ΠΟΕ), καθώς και του συνόλου των συμφωνιών και μνημονίων των παραρτημάτων 1 έως 4 της συμφωνίας περί ιδρύσεως του ΠΟΕ (στο εξής: συμφωνίες ΠΟΕ).

5 Μετά την υπογραφή αυτή, το Συμβούλιο εξέδωσε την απόφαση 94/800/ΕΚ, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που απέρρευσαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθ' όσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της (ΕΕ L 336, σ. 1).

6 Οι συμφωνίες ΠΟΕ, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται, στο παράρτημα 1 Α, η συμφωνία για την εφαρμογή μέτρων υγειονομικής και φυτοϋγειονομικής προστασίας (ΕΕ L 336, σ. 40, στο εξής: συμφωνία ΥΦΜ), άρχισαν να ισχύουν την 1η Ιανουαρίου 1995.

7 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 3, της συμφωνίας ΥΦΜ, «[τ]α μέλη δύνανται να εισαγάγουν ή να διατηρήσουν μέτρα υγειονομικής ή φυτοϋγειονομικής προστασίας τα οποία επιφέρουν υψηλότερο επίπεδο υγειονομικής ή φυτοϋγειονομικής προστασίας από αυτό που ενδεχομένως επιτυγχάνεται με μέτρα που βασίζονται στα σχετικά διεθνή πρότυπα, κατευθυντήριες γραμμές ή συστάσεις, σε περίπτωση που υπάρχει επιστημονική αιτιολόγηση ή ως αποτέλεσμα του επιπέδου υγειονομικής ή φυτοϋγειονομικής προστασίας το οποίο καθορίζεται από ένα μέλος ως κατάλληλο σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις των παραγράφων 1 έως 8 του άρθρου 5».

8 Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, της συμφωνίας ΥΦΜ, «[τ]α μέλη εξασφαλίζουν ότι τα μέτρα τους υγειονομικής ή φυτοϋγειονομικής προστασίας βασίζονται σε εκτίμηση, ανάλογα με τις συνθήκες των κινδύνων για τη ζωή και την υγεία των ανθρώπων, των ζώων ή των φυτών, αφού λάβουν υπόψη τις τεχνικές εκτίμησης κινδύνων που έχουν αναπτύξει οι σχετικοί διεθνείς οργανισμοί».

9 Στις 29 Απριλίου 1996, το Συμβούλιο εξέδωσε την οδηγία 96/22/ΕΚ, για την απαγόρευση της χρησιμοποίησης ορισμένων ουσιών με ορμονική ή θυρεοστατική δράση και των β-ανταγωνιστικών ουσιών στη ζωική παραγωγή για κερδοσκοπικούς λόγους και κατάργησης των οδηγιών 81/602/ΕΟΚ, 88/146/ΕΟΚ και 88/299/ΕΟΚ (ΕΕ L 125, σ. 3). Η οδηγία αυτή επιβεβαιώνει το καθεστώς απαγορεύσεως που απορρέει από τη συνδυασμένη εφαρμογή των οδηγιών 81/602 και 88/146 και προσθέτει, στις πέντε απαγορευμένες ουσίες, που αναφέρονται ανωτέρω στις σκέψεις 1 και 2, την οξική μελενγοιστρόλη.

10 Τον Μάιο και τον Νοέμβριου του 1996, αντίστοιχα, οι Ηνωμένες Πολιτείες και ο Καναδάς, θεωρώντας ότι η κοινοτική νομοθεσία περιόριζε τις εξαγωγές τους στην Κοινότητα βοείου κρέατος για το οποίο είχαν χρησιμοποιηθεί ορισμένες ορμόνες,

κατά παράβαση των υποχρεώσεων που υπείχε η Κοινότητα στο πλαίσιο του ΠΟΕ, κίνησαν, κάθε μία από την πλευρά της, διαδικασία επιλύσεως των διαφορών ενώπιον των αρμοδίων οργάνων του ΠΟΕ.

11 Αμφότερες οι ειδικές ομάδες που συστήθηκαν στο πλαίσιο των διαδικασιών αυτών υπέβαλαν, στις 18 Αυγούστου 1997, έκθεση (αντιστοίχως αριθ. WT/DS26/R/USA και αριθ. WT/DS48/R/CAN) με την οποία κατέληγαν ότι η Κοινότητα παρέβη διάφορες διατάξεις της συμφωνίας ΥΦΜ.

12 Κατόπιν εφέσεως που άσκησε η Κοινότητα, το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο κατέθεσε, στις 16 Ιανουαρίου 1998, έκθεση (WT/DS26/AB/R WT/DS48/AB/R) με την οποία τροποποίησε, σε ορισμένα σημεία, τις εκθέσεις των δύο ειδικών ομάδων, κατέληξε, εντούτοις, ότι η Κοινότητα παρέβη τα άρθρα 3, παράγραφος 3, και 5, παράγραφος 1, της συμφωνίας ΥΦΜ, λόγω, ιδίως, της ελλείψεως αρκούντως εξειδικευμένης επιστημονικής αναλύσεως σχετικά με τους κινδύνους προκλήσεως καρκίνου που συνδέονται με τη χρησιμοποίηση ορισμένων ορμονών ως αυξητικών ουσιών. Το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανα συνέστησε «να ζητήσει το όργανο επιλύσεως διαφορών από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα να καταστήσει τα μέτρα που θεωρήθηκαν [...] ασυμβίβαστα με τη συμφωνία [ΥΦΜ] σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που ανέλαβε στο πλαίσιο της ως άνω συμφωνίας».

13 Στις 13 Φεβρουαρίου 1998, το όργανο επίλυσης διαφορών ΠΟΕ (στο εξής: ΟΕΔ) δέχθηκε την έκθεση του δευτεροβαθμίου δικαιοδοτικού οργάνου και τις εκθέσεις των ειδικών ομάδων, όπως αυτές είχαν τροποποιηθεί από το δευτεροβάθμιο δικαιοδοτικό όργανο.

14 Δεδομένου ότι η Κοινότητα είχε τονίσει ότι επρόκειτο να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της στο πλαίσιο του ΠΟΕ αλλά, προς τούτο, έπρεπε να διαθέτει εύλογη προθεσμία, σύμφωνα με το άρθρο 21, παράγραφος 3, του μνημονίου συμφωνίας σχετικά με τους κανόνες και της διαδικασίες που διέπουν την επίλυση των διαφορών (ΕΕ 1994, L 336, σ. 234), που αποτελεί το παράρτημα 2 της συμφωνίας περί ιδρύσεως του ΠΟΕ, της χορηγήθηκε προς τούτο προθεσμία δεκαπέντε μηνών, λήγουσα στις 13 Μαΐου 1999.

15 Στηριζόμενη στα αποτελέσματα νέας αναλύσεως των κινδύνων που συνδέονται με τη χρησιμοποίηση των επίμαχων ουσιών, η Επιτροπή εξέδωσε, στις 24 Μαΐου 2000, και επέβαλε στο Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο, στις 3 Ιουλίου 2000, την πρόταση οδηγίας 2000/C 337 E/25 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί τροποποιήσεως της οδηγίας 96/22 (ΕΕ C 337 E, σ. 163), σκοπούσα, ιδίως, στη διατήρηση της απαγορεύσεως της χρησιμοποιήσεως, οριστικά, της οιστραδιόλης 17/β, και, προσωρινά, εν αναμονή νέων επιστημονικών εκθέσεων, των πέντε άλλων απαγορευμένων με την οδηγία 96/22 ουσιών.

Πραγματικά περιστατικά, διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

16 Η ενάγουσα εταιρία συστάθηκε στις 26 Ιουλίου 1990 και ενεγράφη στο μητρώο εμπορίου και εταιριών του tribunal de commerce de Paris (Γαλλία) στις 9 Αυγούστου 1990, με καταστατικό σκοπό το εμπόριο διαφόρων γεωργικών προϊόντων διατροφής, ιδίως κρέατος.

17 Με απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 1995, το tribunal de commerce de Paris κίνησε διαδικασία δικαστικής εκκαθαρίσεως της ενάγουσας και όρισε προσωρινώς ως ημερομηνία παύσεως πληρωμών την 28η Φεβρουαρίου 1995.

18 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 28 Ιουνίου 2000, η ενάγουσα άσκησε την παρούσα αγωγή, με την οποία ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να αναγνωρίσει την ευθύνη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τη θέση της σε δικαστική εκκαθάριση·

— να υποχρεώσει το εναγόμενο να της καταβάλει ως αποζημίωση το ποσό των 87 006 000 γαλλικών φράγκων (FRF)·

— να καταδικάσει το εναγόμενο στα δικαστικά έξοδα.

19 Χωρίς να προβάλει τυπικώς ένσταση απαραδέκτου δυνάμει του άρθρου 114, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, το Συμβούλιο, με το υπόμνημα αντικρούσεως, ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει, ενδεχομένως με αιτιολογημένη διάταξη, την αγωγή ως απαράδεκτη και, επικουρικώς, ως προδήλως αβάσιμη·

— να καταδικάσει την ενάγουσα στα δικαστικά έξοδα.

20 Η Επιτροπή, της οποίας η αίτηση παρεμβάσεως έγινε δεκτή με διάταξη του προέδρου του πρώτου τμήματος του Πρωτοδικείου της 15ης Ιανουαρίου 2001, ζητεί να γίνουν δεκτά τα αιτήματα του εναγομένου.

21 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (πρώτο τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία και, στο πλαίσιο των μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας, κάλεσε την ενάγουσα να απαντήσει σε ορισμένες γραπτές ερωτήσεις. Η ενάγουσα ανταποκρίθηκε στο αίτημα αυτό εντός της ταχθείσας προθεσμίας.

22 Οι διάδικοι αγόρευσαν και απάντησαν στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά τη συνεδρίαση της 7ης Νοεμβρίου 2001.

Επί του παραδεκτού

Επιχειρήματα των διαδίκων

23 Η ενάγουσα ζητεί την αποκατάσταση της ζημίας που, κατά τους ισχυρισμούς της, υπέστη λόγω της απαγορεύσεως εισαγωγής εντός της Κοινότητας βοείου κρέατος, ιδίως αμερικανικής προελεύσεως, η οποία αποφασίστηκε και τέθηκε σε εφαρμογή από το Συμβούλιο με βάση τις οδηγίες 81/602 και 88/146 και επιβεβαιώθηκε με την έκδοση της οδηγίας 96/22 (στο εξής: εμπορικός αποκλεισμός).

24 Το Συμβούλιο και η Επιτροπή βάλλουν κατά του παραδεκτού της υπό κρίση αγωγής.

25 Το Συμβούλιο υποστηρίζει, πρώτον, ότι η αγωγή δεν πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 19 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου και του άρθρου 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου.

26 Το Συμβούλιο θεωρεί, δεύτερον, ότι η ενάγουσα παρέλειψε να ασκήσει τα ένδικα βοηθήματα που μπορούσε να ασκήσει ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και τα οποία, κατά το κοινοτικό όργανο, μπορούσαν να της διασφαλίσουν πλήρη και αποτελεσματική δικαστική προστασία (απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Απρι-

λίου 1984, 281/82, Unifrex κατά Επιτροπής και Συμβουλίου, Συλλογή 1984, σ. 1969, σκέψη 11). Το Συμβούλιο εκθέτει ότι, διαφορετικά απ' ό,τι ένας κανονισμός ή μία απόφαση, μία οδηγία δεν μπορεί να αποτελεί την άμεση αιτία ζημίας, διότι απευθύνεται στα κράτη μέλη και δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να συνιστά πηγή υποχρεώσεων για τους ιδιώτες (απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Ιουλίου 1994, C-91/92, Faccini Dori, Συλλογή 1994, σ. I-3325). Επομένως, κατ' αυτό, η ενάγουσα θα έπρεπε να προσβάλει τις πράξεις μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο των επίμαχων οδηγιών, τις οποίες εξέδωσαν οι γαλλικές αρχές, επικαλούμενη την έλλειψη νομιμότητας των εν λόγω οδηγιών και προκαλώντας, ενδεχομένως, την έκδοση απόφάσεως από το Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ). Έτσι, θα μπορούσε να επιτύχει, ενδεχομένως, την αναγνώριση της ακυρότητας των επίμαχων οδηγιών καθώς και των εθνικών μέτρων μεταφοράς και να εμποδίσει, κατά τον τρόπο αυτό, την επέλευση της ζημίας που κατά τους χειρισμούς της υπέστη.

27 Το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο από την Επιτροπή, ισχυρίζεται, τρίτον, ότι η αγώγιμη αξίωση έχει παραγραφεί, διότι η αγωγή ασκήθηκε μετά την παρέλευση της πενταετούς προθεσμίας που προβλέπει το άρθρο 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, η οποία άρχεται από την επέλευση της ζημίας. Πράγματι, κατά τα κοινοτικά όργανα, η ζημία επήλθε για τους επιχειρηματίες κατά τη μεταφορά των επίμαχων οδηγιών στο εσωτερικό δίκαιο και, στην περίπτωση της ενάγουσας, το αργότερο στις 28 Φεβρουαρίου 1995, την οποία όρισε ως ημερομηνία παύσεως πληρωμών το tribunal de commerce de Paris με την προαναφερθείσα απόφαση. Συγκεκριμένα, από την ημερομηνία αυτή, η ενάγουσα, καταστάσα αφερέγγυος, δεν μπορούσε να εισαγάγει κρέας και, επομένως, δεν είναι δυνατό να αυξήθηκε η ζημία της.

28 Απαντώντας στα επιχειρήματα αυτά, η ενάγουσα ισχυρίζεται, πρώτον, ότι, κατά τη νομολογία, μια αγωγή αποζημιώσεως είναι παραδεκτή αφ' ης στιγμής η αιτία της ζημίας είναι βεβαία, έστω και αν η ζημία αυτή δεν μπορεί ακόμα να υπολογιστεί επακριβώς (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 29ης Ιανουαρίου 1985, 147/83, Binderer κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 257, και της 14ης Ιανουαρίου 1987, 281/84, Zuckerfabrik Bedburg κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 49). Αυτό συμβαίνει στην υπό κρίση υπόθεση.

29 Δεύτερον, η ενάγουσα ισχυρίζεται ότι τα ένδικα βοηθήματα του εσωτερικού δικαίου, τα οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει για να αμφισβητήσει τη νομιμότητα των

ληφθέντων από τις εθνικές αρχές κατ' εφαρμογήν του εμπορικού αποκλεισμού μέτρων, δεν μπορούν να οδηγήσουν στην αποκατάσταση της προβαλλόμενης ζημίας (προπαρατεθείσα απόφαση του Δικαστηρίου Unifrex κατά Επιτροπής και Συμβουλίου, σκέψη 12, και απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 1986, 175/84, Krohn κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 753, σκέψη 27).

30 Η ενάγουσα ισχυρίζεται, τρίτον, ότι η πενταετής προθεσμία παραγραφής, που προβλέπει το άρθρο 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, άρχισε, εν προκειμένω, από την ημέρα παύσεως των δραστηριοτήτων συνεπεία της αποφάσεως του tribunal de commerce de Paris της 7ης Δεκεμβρίου 1995, στο μέτρο που η απόφαση αυτή «δημιουργεί νέα κατάσταση αντιτασσόμενη έναντι πάντων». Όσον αφορά την ημερομηνία παύσεως πληρωμών, η οποία ορίστηκε στις 28 Φεβρουαρίου 1995 με την ίδια απόφαση, η ενάγουσα απαντά στο Συμβούλιο ότι έχει ως μοναδικό σκοπό να καθορίσει την προηγηθείσα της πτωχεύσεως ύποπτη περίοδο, εντός της οποίας οι διενεργηθείσες πράξεις μπορούν να ακυρωθούν υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Εν προκειμένω, η ενάγουσα θα είχε συνεχίσει τις δραστηριότητές της κατά τους μήνες Μάρτιο έως Δεκέμβριο του 1995.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

31 Σύμφωνα με το άρθρο 19 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, το οποίο εφαρμόζεται στη διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου με βάση το άρθρο 46 του ίδιου οργανισμού, και το άρθρο 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, το δικόγραφο της προσφυγής πρέπει να περιέχει το αντικείμενο της διαφοράς και συνοπτική έκθεση των επικαλούμενων λόγων. Κατά πάγια νομολογία, τα στοιχεία αυτά πρέπει να εκτίθενται κατά τρόπο αρκούντως σαφή και ακριβή ώστε να μπορεί ο μεν καθού διάδικος να προετοιμάσει την άμυνά του, το δε Πρωτοδικείο να αποφανθεί επί της προσφυγής, ενδεχομένως χωρίς να χρειάζεται άλλα στοιχεία. Προς κατοχύρωση της ασφάλειας δικαίου και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, πρέπει, για να είναι παραδεκτή η προσφυγή, τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία στα οποία στηρίζεται να προκύπτουν, συνοπτικά τουλάχιστον, αλλά πάντως κατά τρόπο συγκροτημένο και κατανοητό, από το ίδιο το κείμενο της προσφυγής. Για να ικανοποιεί τις ανωτέρω απαιτούμενες προϋποθέσεις, το δικόγραφο με το οποίο ζητείται η αποκατάσταση των ζημιών που προκάλεσε κοινοτικό όργανο πρέπει να περιλαμβάνει στοιχεία επιτρέποντα την εξατομίκευση της συμπεριφοράς

που ο ενάγων προσάπτει στο θεσμικό όργανο, τους λόγους για τους οποίους θεωρεί ότι υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της συμπεριφοράς και της ζημίας που ισχυρίζεται ότι υπέστη, καθώς και τον χαρακτήρα και την έκταση της εν λόγω ζημίας (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 18ης Σεπτεμβρίου 1996, T-387/94, Asia Motor France κ.λπ. κατά Επιτροπής και Συμβουλίου, Συλλογή 1996, σ. II-961, σκέψεις 106 και 107, και της 6ης Μαΐου 1997, T-195/95, Guérin automobiles κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-679, σκέψεις 20 και 21).

32 Εν προκειμένω, το δικόγραφο της αγωγής πληροί τις προϋποθέσεις αυτές, διότι επέτρεψε τόσο στο εναγόμενο κοινοτικό όργανο όσο και στο Πρωτοδικείο να εξατομικεύσει την προσαπτόμενη στο Συμβούλιο συμπεριφορά, την προκληθείσα ζημία και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της συμπεριφοράς αυτής και της ζημίας (βλ., μεταξύ άλλων, ανωτέρω σκέψεις 18 και 23 και κατωτέρω σκέψη 46). Κατά συνέπεια, το αντλούμενο από το τυπικό ελάττωμα του δικογράφου της αγωγής επιχείρημα πρέπει να απορριφθεί.

33 Ως προς το επιχείρημα του Συμβουλίου σχετικά με τη μη εξάντληση των ενδίκων βοηθημάτων του εθνικού δικαίου, πρέπει να επισημανθεί ότι το προβαλλόμενο εν προκειμένω πταίσμα δεν προέρχεται από εθνικό οργανισμό, αλλά από κοινοτικό όργανο. Επομένως, οι ζημίες που μπορούσαν ενδεχομένως να προκύψουν από την εφαρμογή της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως εκ μέρους των γαλλικών αρχών οι οποίες, όσον αφορά τον εμπορικό αποκλεισμό καθαυτόν, δεν διέθεταν κανένα περιθώριο εκτιμήσεως, είναι καταλογιστέες στην Κοινότητα (βλ., π.χ., αποφάσεις του Δικαστηρίου της 15ης Δεκεμβρίου 1977, 126/76, Dietz κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1977, σ. 773, συνοπτική μετάφραση στα ελληνικά, και της 19ης Μαΐου 1992, C-104/89 και C-37/90, Mulder κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. I-3061, σκέψη 9· αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 13ης Δεκεμβρίου 1995, T-481/93 και T-484/93, Exporteurs in Levende Varkens κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-2941, σκέψη 71, και της 20ής Μαρτίου 2001, T-30/99, Bocchi Food Trade International κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-943, σκέψη 31).

34 Επειδή ο κοινοτικός δικαστής έχει αποκλειστική αρμοδιότητα να αποφαίνεται, δυνάμει του άρθρου 215 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 288 ΕΚ), επί των αγωγών προς αποκατάσταση ζημίας που καταλογίζεται στην Κοινότητα (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, 106/87 έως 120/87, Αστερίς κ.λπ. κατά

Ελλάδος και ΕΟΚ, Συλλογή 1988, σ. 5515, σκέψη 14, και της 13ης Μαρτίου 1992, C-282/90, Vreugdenhil κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. I-1937, σκέψη 14), τα εθνικά ένδικα βοηθήματα δεν θα μπορούσαν ipso facto να διασφαλίσουν στην ενάγουσα αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων της (προπαρατεθείσες αποφάσεις Exporteurs in Levende Varkens κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 72, και Bocchi Food Trade International κατά Επιτροπής, σκέψη 32).

35 Συναφώς, ακόμα και αν το Δικαστήριο, στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, έκρινε ότι η ισχύουσα κανονιστική ρύθμιση μπορούσε να προκαλέσει ζημία, το εθνικό δικαστήριο δεν θα μπορούσε να λάβει το ίδιο τα κατάλληλα μέτρα προς αποκατάσταση ολόκληρης της ζημίας που ισχυρίζεται εν προκειμένω ότι υπέστη η ενάγουσα, με αποτέλεσμα να είναι αναγκαία, και στην περίπτωση αυτή, η άσκηση ευθείας αγωγής ενώπιον του Πρωτοδικείου δυνάμει του άρθρου 215 της Συνθήκης (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Dietz κατά Επιτροπής, σκέψη 5).

36 Επομένως, το αντλούμενο από τη μη εξάντληση των εθνικών ενδίκων βοηθημάτων επιχείρημα πρέπει να απορριφθεί.

37 Τέλος, όσον αφορά το αντλούμενο από την παραγραφή της αξιώσεως επιχείρημα, πρέπει να επισημανθεί ότι, κατά το άρθρο 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, το οποίο εφαρμόζεται στη διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου δυνάμει του άρθρου 46 του ίδιου οργανισμού, οι αξιώσεις κατά της Κοινότητας στο πεδίο της εξωσυμβατικής ευθύνης παραγράφονται μετά πέντε έτη από της επελεύσεως του ζημιογόνου γεγονότος.

38 Κατά πάγια νομολογία, η προθεσμία παραγραφής της αξιώσεως λόγω εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας δεν μπορεί να αρχίσει πριν πληρωθούν όλες οι προϋποθέσεις από τις οποίες εξαρτάται η υποχρέωση αποζημιώσεως, ιδίως δε, όσον αφορά τις περιπτώσεις στις οποίες η ευθύνη απορρέει, όπως εν προκειμένω, από κανονιστική πράξη, πριν εμφανιστούν τα ζημιογόνα αποτελέσματα της πράξεως αυτής (απόφαση του Δικαστηρίου της 27ης Ιανουαρίου 1982, 256/80, 257/80, 265/80,

267/80 και 5/81, Birra Wührer κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1982, σ. 85, σκέψη 10, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 16ης Απριλίου 1997, T-20/94, Hartmann κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-595, σκέψη 107).

39 Εν προκειμένω, τα ζημιογόνα αποτελέσματα, τα οποία κατά τους ισχυρισμούς της υπέστη η ενάγουσα λόγω της επιβολής και της διατηρήσεως σε ισχύ του εμπορικού αποκλεισμού, εμφανίστηκαν από την έναρξη των εμπορικών της δραστηριοτήτων και, επομένως, αμέσως μετά τη σύστασή της ως εταιρίας, στις 26 Ιουλίου 1990, διότι εμποδίστηκε, εξ αρχής και λόγω του εμπορικού αυτού αποκλεισμού, νομικώς η άσκηση μιας από τις δραστηριότητες για τις οποίες ισχυρίζεται ότι συστάθηκε, ήτοι η εισαγωγή βοείου κρέατος αμερικανικής προελεύσεως για το οποίο χρησιμοποιήθηκαν ορισμένες ορμόνες.

40 Έτσι, εάν η ενάγουσα θεωρούσε ότι ο εμπορικός αυτός αποκλεισμός ήταν παράνομος, μπορούσε να επικαλεστεί την εξωσυμβατική ευθύνη της Κοινότητας ήδη από την έναρξη των δραστηριοτήτων της, το 1990. Επομένως, συνέτρεχαν τότε οι προυποθέσεις ασκήσεως της αγωγής αποζημιώσεως κατά της Κοινότητας και, κατά συνέπεια, άρχισε η πενταετής προθεσμία παραγραφής.

41 Εντούτοις, το Πρωτοδικείο, στις γνωστές ως υποθέσεις «γαλακτοκομικών ποσοστώσεων», διευκρίνισε ότι, όταν η ζημία δεν προκλήθηκε στιγμιαία, αλλά συνεχίστηκε καθημερινώς κατά τη διάρκεια ορισμένης περιόδου, λόγω της διατηρήσεως σε ισχύ μιας παράνομης πράξεως, η παραγραφή του άρθρου 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου εφαρμόζεται, σε σχέση με την ημερομηνία της πράξεως με την οποία διεκόπη η παραγραφή, για την περίοδο που προηγείται πλέον των πέντε ετών από την ημερομηνία αυτή, χωρίς να επηρεάζει τα δικαιώματα που γεννήθηκαν κατά τη διάρκεια των μεταγενέστερων περιόδων (βλ., π.χ., προπαρατεθείσα απόφαση Hartmann κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, σκέψη 132· βλ., επίσης υπό την έννοια αυτή, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Capotorti επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Birra Wührer κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1982, σ. 108, σημείο 6).

42 Σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, η οποία, όπως υποστήριξε η ενάγουσα με το υπόμνημά της απαντήσεως, θα πρέπει να εφαρμοστεί στην παρούσα υπόθεση, επιβάλ-

λεται η διαπίστωση ότι η αξίωση αποζημιώσεως κατά το μέρος που αφορά την αποκατάσταση της ζημίας που, κατά τους ισχυρισμούς της, υπέστη η ενάγουσα κατά το χρονικό διάστημα που προηγείται των πέντε ετών από την άσκηση της αγωγής, ήτοι πριν από τις 28 Ιουνίου 1995, έχει υποπέσει σε παραγραφή.

43 Δεδομένου ότι η παραγραφή εμπίπτει στις προϋποθέσεις του παραδεκτού της αγωγής (βλ., υπό την έννοια αυτή, διάταξη του Πρωτοδικείου της 4ης Αυγούστου 1999, T-106/98, Fratelli Murri κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. II-2553), η αγωγή πρέπει, κατά το μέρος αυτό, να απορριφθεί ως απαράδεκτη.

44 Κατά τα λοιπά, δεν μπορεί να αποκλειστεί, στο παρόν στάδιο της εκτιμήσεως του παραδεκτού της αγωγής, ότι η ενάγουσα υπέστη ζημία συνδεόμενη με τη διατήρηση σε ισχύ του εμπορικού αποκλεισμού κατά το χρονικό διάστημα από τις 28 Ιουνίου 1995 έως τις 7 Δεκεμβρίου 1995. Ειδικότερα, το γεγονός ότι το tribunal de commerce de Paris όρισε προσωρινώς, με την από 7 Δεκεμβρίου 1995 απόφασή του, ως ημερομηνία παύσεως των πληρωμών την 28η Φεβρουαρίου 1995 δεν συνεπάγεται οπωσδήποτε ότι η ενάγουσα δεν μπορούσε να ασκήσει κάποια εμπορική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου. Επομένως, η αγωγή δεν μπορεί να απορριφθεί εξαρχής ως απαράδεκτη στο σύνολό της λόγω παραγραφής.

Επί της ουσίας

45 Ως προς τη βασιμότητα της αγωγής όσον αφορά το χρονικό διάστημα από τις 28 Ιουνίου 1995 έως τις 7 Δεκεμβρίου 1995 και εφεξής, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 215 της Συνθήκης και κατά πάγια νομολογία, η στοιχειοθέτηση της εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας προϋποθέτει τη συνδρομή ενός συνόλου προϋποθέσεων σχετικών με τον παράνομο χαρακτήρα της προσαπτόμενης στα κοινοτικά όργανα συμπεριφοράς, το υποστατό της ζημίας και την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της προβαλλόμενης συμπεριφοράς και της ζημίας της οποίας γίνεται επίκληση. Όσον αφορά την πρώτη από τις προϋποθέσεις αυτές, η νομολογία απαιτεί να αποδεικνύεται κατάφωρη παράβαση κανόνα δικαίου αποσκοπούντος στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες (απόφαση του Δικα-

στηρίου της 4ης Ιουλίου 2000, C-352/98 P, Bergaderm και Goupil κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-5291, σκέψη 42).

46 Όσον αφορά τη σχετική με τον παράνομο χαρακτήρα της προσαπτόμενης στο Συμβούλιο συμπεριφοράς προϋπόθεση, η ενάγουσα ισχυρίζεται, με το δικόγραφο της αγωγής της, ότι, εκδίδοντας και διατηρώντας σε ισχύ τις οδηγίες 81/602, 88/146 και 96/22, το κοινοτικό αυτό όργανο παρέβη δύο κανόνες δικαίου που αποσκοπούν στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, ήτοι, αφενός, την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και, αφετέρου, τη συμφωνία ΥΦΜ.

Επί της παραβιάσεως της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης

Επιχειρήματα της ενάγουσας

47 Η ενάγουσα υποστηρίζει ότι προσβλήθηκε η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της. Ειδικότερα, μπορούσε νομίμως να προσδοκά, αφενός, ότι η απαγόρευση των επίμαχων ορμονών δεν ήταν παρά προσωρινή, εν αναμονή κατάλληλης επιστημονικής αξιολογήσεως ως προς τον επικίνδυνο ή μη χαρακτήρα τους για την υγεία των ανθρώπων και, αφετέρου, ότι το πεδίο παρεκκλίσεων που προέβλεπε το άρθρο 7 της οδηγίας 88/146 επρόκειτο προοδευτικά να καταστεί ευρύτερο και να καλύψει τις κατηγορίες των προερχόμενων από τις Ηνωμένες Πολιτείες ζώων την εισαγωγή των οποίων εντός της Κοινότητας είχε προβλέψει να εξασφαλίσει.

48 Αντικρούοντας το επιχείρημα ότι οι οδηγίες που εκδόθηκαν αντιστοίχως το 1981 και το 1988 δεν μπορούσαν να προσβάλουν τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη μιας εταιρίας συσταθείσας το 1990, η ενάγουσα ισχυρίζεται, με το υπόμνημα απαντήσεως, ότι ο εμπορικός αποκλεισμός εφαρμόστηκε στην πράξη από τις εθνικές αρχές μόλις από

το 1991, με συνέπεια, στο τέλος περίπου του έτους αυτού, την κάθετη πτώση του ρεύματος εισαγωγών αμερικανικού βοείου κρέατος, μετά τη σημαντική άνοδο που αυτό είχε εμφανίσει το 1989 και το 1990. Έτσι, κατά την ίδρυσή της το 1990, η ενάγουσα μπορούσε να πιστεύει, εντελώς καλόπιστα, ότι οι δραστηριότητες εισαγωγής αμερικανικού βοείου κρέατος, που μέχρι τότε ασκούσαν οι ιδρυτές της και οι οποίες της μεταβιβάστηκαν, επρόκειτο να εξακολουθήσουν να αναπτύσσονται σύμφωνα με την κοινοτική κανονιστική ρύθμιση.

49 Επιπλέον, οι διεξαχθείσες στο πλαίσιο της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (ΓΣΔΕ) ενόψει της ιδρύσεως του ΠΟΕ διαπραγματεύσεις, κατά τη διάρκεια των ετών 1991 έως 1994, μπορούσαν, κατά την ενάγουσα, να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι επρόκειτο να επιβληθεί μια ερμηνεία της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως σύμφωνη με τους νέους διεθνείς κανόνες που επρόκειτο να υιοθετηθούν.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

50 Πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, με την απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Νοεμβρίου 1990, C-331/88, Fedesa κ.λπ. (Συλλογή 1990, σ. I-4023, σκέψη 10), έχει κριθεί ότι η οδηγία 88/146 δεν προσέβαλε τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των επιχειρηματιών που εθίγησαν από την απαγόρευση της χρησιμοποιήσεως των επίμαχων ορμονών. Το Δικαστήριο τόνισε, μεταξύ άλλων, ότι, ενόψει των διαφορετικών εκτιμήσεων που είχαν διατυπωθεί, οι επιχειρηματίες αυτοί δεν μπορούσαν να αναμένουν βάσιμα ότι η απαγόρευση της χορηγήσεως των επίμαχων ουσιών σε ζώα θα μπορούσε να στηρίζεται μόνο σε επιστημονικά στοιχεία.

51 Οι εκτιμήσεις αυτές ισχύουν, κατά μείζονα λόγο, για τους επιχειρηματίες οι οποίοι, όπως η ενάγουσα, ξεκίνησαν τη δραστηριότητά τους μετά την έκδοση και τη θέση σε ισχύ της οδηγίας 88/146. Εν προκειμένω, το ότι η ενάγουσα δεν μπορούσε βασίμως να αναμένει άρση ή χαλάρωση του εμπορικού αποκλεισμού ενισχύεται από το ότι, δύο

χρόνια προ της συστάσεώς της ως εταιρίας, η οδηγία 88/146 επέτεινε τα αποτελέσματα της οδηγίας 81/602 (βλ. ανωτέρω σκέψη 2) και από το ότι, στις 13 Νοεμβρίου 1990, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε τη νομιμότητα του εμπορικού αποκλεισμού με την προπαρατεθείσα απόφασή του Fedesa κ.λπ.

52 Εξάλλου, η παρέκκλιση που προβλέπει το άρθρο 7 της οδηγίας 88/146, όσον αφορά τις συναλλαγές σχετικά με ζώα προοριζόμενα προς αναπαραγωγή και με ζώα αναπαραγωγής που βρίσκονται στο τέλος της αναπαραγωγικής τους σταδιοδρομίας, στα οποία, κατά τη διάρκεια της ζωής τους, έχουν χορηγηθεί ουσίες στα πλαίσια των διατάξεων του άρθρου 4 της οδηγίας 81/602, και τις συναλλαγές κρεάτων που προέρχονται από τα ζώα αυτά, φαίνεται εξαιρετικά περιορισμένη, όσον αφορά τόσο το ουσιαστικό όσο και το χρονικό της πεδίο εφαρμογής, ώστε να επιτρέψει στην ενάγουσα να προσδοκά οποιαδήποτε μεταγενέστερη επέκταση.

53 Όσον αφορά τον νέο ισχυρισμό, που προβλήθηκε με το υπόμνημα απαντήσεως, ότι ο εμπορικός αποκλεισμός άρχισε στην πραγματικότητα να ισχύει από το 1991, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι αντιφάσκει προς τον ισχυρισμό, στο σημείο 18 του δικογράφου της αγωγής, ότι ο εμπορικός αποκλεισμός «άρχισε να ισχύει και να παράγει αποτελέσματα [...] από την 1η Ιανουαρίου 1989». Ο ισχυρισμός αυτός, τον οποίο διαψεύδουν κατηγορηματικά τα κοινοτικά όργανα, δεν συνοδεύεται από κανένα αποδεικτικό στοιχείο δυνάμενο να αποδείξει την ακρίβειά του. Αντίθετα, όπως προκύπτει από τα επισυναπτόμενα στην έγγραφη απάντηση της ενάγουσας στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου έγγραφα, ο εμπορικός αποκλεισμός, εφαρμοσθείς προοδευτικά από τα κράτη μέλη μετά το 1981, τέθηκε σε ισχύ, το αργότερο, στη Γαλλία, με νόμο της 16ης Ιουλίου 1984, στη Γερμανία, με νόμο της 11ης Μαρτίου 1988, στην Ισπανία, με βασιλικό διάταγμα της 22ας Νοεμβρίου 1987, στο Ηνωμένο Βασίλειο, με κανονιστική πράξη του 1988, στο Βέλγιο, με βασιλικό διάταγμα της 10ης Ιανουαρίου 1990 και, στο Λουξεμβούργο, με κανονιστική πράξη της 13ης Απριλίου 1989. Υπό τις συνθήκες αυτές, ο εν λόγω ισχυρισμός της ενάγουσας πρέπει να απορριφθεί.

54 Εν πάση περιπτώσει, η τυχόν μη εφαρμογή της οδηγίας 88/146 από τα κράτη μέλη, μεταξύ του 1989 και του 1991, δεν μπορεί να εξομοιωθεί με συμπεριφορά του Συμ-

βουλίου δυνάμενη να δημιουργήσει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στους επιχειρηματίες. Επιπλέον, αυτή η μη εφαρμογή είναι προδήλως αντίθετη προς τις υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη μέλη από τη Συνθήκη και, ειδικότερα, από τις υποχρεώσεις που τους επέβαλε η εν λόγω οδηγία. Όμως, κατά πάγια νομολογία (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Δεκεμβρίου 1985, 67/84, Sideradria κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 3983, σκέψη 21, και της 16ης Μαΐου 1991, C-96/89, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, Συλλογή 1991, σ. I-2461, σκέψη 30), ουδείς δικαιούται να έχει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη για τη διατήρηση μιας παράνομης καταστάσεως ούτε, κατά συνέπεια, να στηρίζει την εμπιστοσύνη του αυτή σε ενδεχόμενη παράλειψη των κρατών μελών σχετικά με τη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο και την αποτελεσματική εφαρμογή οδηγίας του Συμβουλίου.

55 Τέλος, όσον αφορά την επίδραση των διεξαχθεισών στο πλαίσιο της ΓΣΔΕ διαπραγματεύσεων, μεταξύ του 1991 και του 1994, πρέπει να υπομνησθεί ότι, ελλείψει συγκεκριμένων διαβεβαιώσεων παρασχεθεισών από τη διοίκηση, ουδείς μπορεί να επικαλεστεί παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 11ης Δεκεμβρίου 1996, T-521/93, Atlanta κ.λπ. κατά ΕΚ, Συλλογή 1996, σ. II-1707, σκέψη 57, και της 17ης Φεβρουαρίου 1998, T-105/96, Pharos κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-285, σκέψη 64). Η ενάγουσα, όμως, δεν ισχυρίζεται καν ότι έλαβε κάποιες διαβεβαιώσεις από τις κοινοτικές αρχές όσον αφορά το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων αυτών. Τέλος, κατά πάγια νομολογία, οι επιχειρηματίες δεν δικαιολογούνται να τρέφουν προσδοκίες στη διατήρηση υφιστάμενης καταστάσεως, όταν η κατάσταση αυτή μπορεί να μεταβληθεί στο πλαίσιο της ασκήσεως της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτουν τα κοινοτικά όργανα (βλ., π.χ., απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1982, 245/81, Edeka Zentrale, Συλλογή 1982, σ. 2745, σκέψη 27, και προπαρατεθείσα απόφαση Exporteurs in Levende Varkens κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 148). Επομένως, κατά μείζονα λόγο οι επιχειρηματίες αυτοί δεν μπορούν βασίμως να στηρίζουν τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη τους σε μελλοντική και υποθετική τροποποίηση της νομοθεσίας, ιδιαίτερα σ' έναν τομέα όπως η κοινή αγροτική πολιτική όπου, λόγω των ενδεχόμενων επιπτώσεών της στη δημόσια υγεία, κάθε νομοθετική μεταβολή εξαρτάται από απρόβλεπτες εξελίξεις των επιστημονικών γνώσεων και σύνθετες εκτιμήσεις, στις οποίες πρέπει να προβεί ο νομοθέτης.

56 Κατά συνέπεια, ο αντλούμενος από την παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης λόγος πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Επί της παραβάσεως της Συμφωνίας ΥΦΜ

Επιχειρήματα της ενάγουσας

57 Η ενάγουσα υποστηρίζει ότι, από την 1η Ιανουαρίου 1995, οι επίμαχες οδηγίες παραβιάζουν τις συμφωνίες ΠΟΕ και ειδικότερα τη συμφωνία ΥΦΜ, όπως, εξάλλου, αναγνώρισε το ΟΕΔ. Στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως, ο κοινοτικός δικαστής πρέπει, κατά την ενάγουσα, να μπορεί να διαπιστώνει τις συνέπειες μιας τέτοιας παραβάσεως των διεθνών υποχρεώσεων που ανέλαβε η Κοινότητα.

58 Η ενάγουσα προσθέτει ότι η παρούσα υπόθεση διακρίνεται ως προς δύο σημεία από αυτήν επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση του Δικαστηρίου της 23ης Νοεμβρίου 1999, C-149/96, Πορτογαλία κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1999, σ. I-8395). Αφενός, η επίμαχη στην παρούσα υπόθεση κανονιστική κοινοτική ρύθμιση καταδικάστηκε ρητώς από το ΟΕΔ. Αφετέρου, η παράβαση εκ μέρους της Κοινότητας των υποχρεώσεών της δεν είναι παροδική και διαπραγματεύσιμη, αλλ' αντίθετα έχει διαρκή χαρακτήρα, δεδομένου ότι η Κοινότητα εξέφρασε την πρόθεσή της να διατηρήσει τον εμπορικό αποκλεισμό παρά το στάδιο στο οποίο βρίσκονται οι επιστημονικές έρευνες (βλ. ανωτέρω σκέψη 15), με αποτέλεσμα το αντλούμενο από την ελαστικότητα του μηχανισμού επιλύσεως διαφορών επιχείρημα (προπαρατεθείσα απόφαση Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, σκέψη 40) να είναι εν προκειμένω αλυσιτελές.

59 Κατ' ουσίαν, η ενάγουσα υποστηρίζει ότι η προπαρατεθείσα απόφαση Πορτογαλία κατά Συμβουλίου συνιστά παράβαση της σαφούς διατάξεως του άρθρου 228, παράγραφος 7, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 300, παράγραφος 7, ΕΚ) και ότι είναι αντίθετη προς πάγια νομολογία, κατά την οποία οι διεθνείς συμβάσεις αποτελούν αναπόσπαστο μέρος, από της ενάρξεως της ισχύος τους, της κοινοτικής έννομης τάξεως [αποφάσεις του Δικαστηρίου της 30ής Απριλίου 1974, 181/73, Haegeman, Συλλογή τόμος 1974, σ. 245, σκέψη 5, και της 30ής Σεπτεμβρίου 1987, 12/86, Demirel, Συλλογή 1987, σ. 3719, σκέψη 7· βλ. επίσης τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Saggio στην προπαρατεθείσα υπόθεση Πορτογαλία κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1999, σ. I-8397)]. Η ως άνω απόφαση, στηριζόμενη

σε «δυαδική» θεώρηση των σχέσεων μεταξύ της κοινοτικής έννομης τάξεως και του δικαίου του ΠΟΕ, είναι επίσης ασυμβίβαση με την απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Ιουνίου 1998, C-53/96, Hermès International (Συλλογή 1998, σ. I-3603), που αντιμετωπίζει κατά τρόπο «μονιστικό» το ζήτημα της ερμηνείας του δικαίου αυτού.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

60 Καίτοι είναι αληθές ότι, σύμφωνα με το άρθρο 228, παράγραφος 7, της Συνθήκης, οι συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ της Κοινότητας και τρίτων κρατών δεσμεύουν τα όργανα της Κοινότητας και τα κράτη μέλη και ότι, όπως έχει αποφανθεί το Δικαστήριο, ιδίως, με τις προπαρατεθείσες αποφάσεις του Haegeman και Demirel, οι διατάξεις τέτοιων συμφωνιών αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα, από της ενάρξεως της ισχύος τους, της κοινοτικής έννομης τάξεως, το Δικαστήριο επισημαίνει αδιαλείπτως ότι οι συνέπειες των συμφωνιών αυτών στην κοινοτική έννομη τάξη πρέπει να προσδιορίζονται ενόψει της φύσεως και των σκοπών της εν λόγω συμφωνίας. Έτσι, με την απόφασή του της 26ης Οκτωβρίου 1982, 104/81, Kupferberg (Συλλογή 1982, σ. 3641, σκέψη 17), το Δικαστήριο τόνισε ότι τα αποτελέσματα που έχουν εντός της Κοινότητας οι διατάξεις μιας διεθνούς συμφωνίας δεν είναι δυνατόν να καθορίζονται χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η διεθνής προέλευση των εν λόγω διατάξεων και ότι, σύμφωνα με τις αρχές του διεθνούς δικαίου, τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν τα αποτελέσματα που οι διατάξεις της συμφωνίας πρέπει να παράγουν στην εσωτερική έννομη τάξη τους [βλ. επίσης προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Gulmann στην υπόθεση C-280/93, Γερμανία κατά Συμβουλίου (απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1994, Συλλογή 1994, σ. I-4973, I-4980, σημείο 127)]. Ειδικότερα, με την προπαρατεθείσα απόφαση Demirel, το Δικαστήριο έκρινε (με τη σκέψη 14) ότι η διάταξη συμφωνίας που συνήφθη από την Κοινότητα με τρίτες χώρες πρέπει να θεωρείται ότι εφαρμόζεται απευθείας, όταν, ενόψει του γράμματός της, καθώς και του αντικειμένου και της φύσεως της συμφωνίας, συνεπάγεται σαφή και συγκεκριμένη υποχρέωση, που δεν εξαρτάται, ως προς την εφαρμογή ή τα αποτελέσματά της, από τη θέσπιση οποιασδήποτε μεταγενέστερης πράξεως. Το ζήτημα αν μια τέτοια διάταξη είναι ανεπιφύλακτη και επαρκώς σαφής για να έχει άμεσο αποτέλεσμα εξετάζεται στο πλαίσιο της συμφωνίας στην οποία εντάσσεται (προπαρατεθείσα απόφαση Kupferberg, σκέψη 23).

61 Όπως προκύπτει, όμως, από πάγια σήμερα νομολογία, λαμβανομένων υπόψη της φύσεως και της οικονομίας τους, η συμφωνία ΠΟΕ και τα παραρτήματά της, όπως οι κανόνες της ΓΣΔΕ του 1947, δεν περιλαμβάνονται κατ' αρχήν στους κανόνες με

γνώμονα τους οποίους το Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο ελέγχει τις πράξεις των κοινοτικών οργάνων βάσει του άρθρου 173, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 230, πρώτο εδάφιο, ΕΚ), δεν μπορούν να δημιουργήσουν για τους ιδιώτες δικαιώματα που αυτοί μπορούν να επικαλεστούν ενώπιον του Δικαστηρίου και η ενδεχόμενη παράβασή τους δεν συνεπάγεται, επομένως, τη στοιχειοθέτηση εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας (αποφάσεις του Δικαστηρίου, Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, προπαρατεθείσα, της 14ης Δεκεμβρίου 2000, C-300/98 και C-392/98, Dior κ.λπ., Συλλογή 2000, σ. I-11307, και της 9ης Οκτωβρίου 2001, C-377/98, Κάτω Χώρες κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, μη δημοσιευθείσα ακόμα στη Συλλογή, διάταξη του Δικαστηρίου της 2ας Μαΐου 2001, C-307/99, OGT Fruchthandelsgesellschaft, Συλλογή 2001, σ. I-3159· αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 20ής Μαρτίου 2001, T-18/99, Cordis κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-913, Bocchi Food Trade International κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, της 20ής Μαρτίου 2001, T-52/99, T. Port κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-981, και της 12ης Ιουλίου 2001, T-2/99, T. Port κατά Συμβουλίου, Συλλογή 2001, σ. II-2093, και T-3/99, Bananatrading κατά Συμβουλίου, Συλλογή 2001, σ. II-2123).

62 Πράγματι, οι συμφωνίες ΠΟΕ έχουν ως αντικείμενο τη ρύθμιση και τη διαχείριση των σχέσεων μεταξύ κρατών ή περιφερειακών οργανισμών οικονομικής ολοκληρώσεως και όχι την προστασία των ιδιωτών. Όπως έχει τονίσει το Δικαστήριο με την προπαρατεθείσα απόφαση Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, οι συμφωνίες αυτές στηρίζονται στην αρχή των διαπραγματεύσεων βάσει της αμοιβαιότητας και των αμοιβαίων πλεονεκτημάτων και διακρίνονται, έτσι, από τις συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ της Κοινότητας και τρίτων χωρών οι οποίες καθιερώνουν κάποια ασυμμετρία υποχρεώσεων. Αν γίνει δεκτό ότι αποτελεί ευθέως καθήκον του κοινοτικού δικαστή να διασφαλίζει τη συμφωνία του κοινοτικού δικαίου με τους εν λόγω κανόνες, το αποτέλεσμα θα ήταν να αφαιρεθεί από τα νομοθετικά ή εκτελεστικά όργανα της Κοινότητας το περιθώριο χειρισμών που διαθέτουν τα αντίστοιχα όργανα των εμπορικών εταίρων της Κοινότητας.

63 Κατά τη νομολογία αυτή (προπαρατεθείσα απόφαση Πορτογαλία κατά Συμβουλίου, σκέψη 49), μόνο στην περίπτωση που πρόθεση της Κοινότητας ήταν να εκπληρώσει μια ειδική υποχρέωση που αναλήφθηκε στο πλαίσιο του ΠΟΕ ή στην περίπτωση που η κοινοτική πράξη ρητώς παραπέμπει σε συγκεκριμένες διατάξεις των συμφωνιών ΠΟΕ, εναπόκειται στον κοινοτικό δικαστή να ελέγχει τη νομιμότητα της σχετικής κοινοτικής πράξεως με βάση τους κανόνες του ΠΟΕ (βλ., όσον αφορά τη ΓΣΔΕ του 1947, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 22ας Ιουνίου 1989, 70/87, Fediol κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 1781, σκέψεις 19 έως 22, και της 7ης Μαΐου 1991, C-69/89, Nakajima κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1991, σ. I-2069, σκέψη 31).

64 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι περιστάσεις της παρούσας υποθέσεως προδήλως δεν αντιστοιχούν σε καμία από τις δύο περιπτώσεις που αναφέρονται στην προηγούμενη σκέψη. Συγκεκριμένα, οι οδηγίες 81/602 και 88/146, οι οποίες εκδόθηκαν πολλά έτη πριν από την έναρξη ισχύος της συμφωνίας ΥΦΜ, ήτοι την 1η Ιανουαρίου 1995, δεν είναι δυνατόν, λογικά, να εκπληρώνουν μια ειδική υποχρέωση αναληφθείσα στο πλαίσιο της συμφωνίας αυτής ούτε να παραπέμπουν ρητά σε ορισμένες από τις διατάξεις της.

65 Επομένως, η ενάγουσα δεν μπορεί βασίμως να επικαλείται, στην παρούσα υπόθεση, παραβίαση της Συμφωνίας ΥΦΜ.

66 Η προπαρατεθείσα απόφαση του ΟΕΔ της 13ης Φεβρουαρίου 1998 δεν μπορεί να θέσει εν αμφιβόλω την εκτίμηση αυτή.

67 Πράγματι, η απόφαση αυτή συνδέεται οπωσδήποτε και ευθέως με τον λόγο που αφορά την παραβίαση της Συμφωνίας ΥΦΜ και δεν θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη παρά μόνο στην περίπτωση κατά την οποία το άμεσο αποτέλεσμα της συμφωνίας αυτής θα είχε διαπιστωθεί από τον κοινοτικό δικαστή στο πλαίσιο λόγου αφορώντος το ανίσχυρο των επίμαχων οδηγιών (βλ., σχετικά με απόφαση του ΟΕΔ διαπιστώνουσα το ασύμβατο ορισμένων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου προς τη ΓΣΔΕ του 1994, απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Οκτωβρίου 1999, C-104/97 P, Atlanta κατά Ευρωπαϊκής Κοινότητας, Συλλογή 1999, σ. I-6983, σκέψεις 19 και 20).

68 Επομένως, ο αντλούμενος από την παράβαση της συμφωνίας ΥΦΜ λόγος πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

69 Αφού η ενάγουσα απέτυχε να αποδείξει τον παράνομο χαρακτήρα της προσαπτόμενης στο εναγόμενο κοινοτικό όργανο συμπεριφοράς, η αγωγή πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να απορριφθεί ως αβάσιμη, χωρίς να χρειάζεται να εξετασθούν οι λοιπές

προϋποθέσεις της εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας (βλ., π.χ., προπαρατεθείσα απόφαση Atlanta κατά Ευρωπαϊκής Κοινότητας, σκέψη 65).

70 Με το υπόμνημα απαντήσεως, η ενάγουσα ζητεί, εντούτοις, από το Πρωτοδικείο, επικουρικώς, να «συντελέσει στην εξέλιξη της νομολογίας του» δεχόμενο καθεστώς αντικειμενικής ευθύνης της Κοινότητας λόγω εκδόσεως κανονιστικών πράξεων. Προς στήριξη του αιτήματος αυτού, επικαλείται, ιδίως, την «προάσπιση του κράτους δικαίου», τον αυτόνομο χαρακτήρα της αγωγής αποζημιώσεως, τις γενικές αρχές που είναι κοινές στα δίκαια των κρατών μελών και λόγους επιεικείας συνδεόμενους με την εφαρμογή της «αρχής της προλήψεως».

71 Η επιχειρηματολογία αυτή, η οποία τροποποιεί την ίδια τη βάση της ευθύνης της Κοινότητας, πρέπει να θεωρηθεί ότι συνιστά νέο ισχυρισμό, ο οποίος δεν μπορεί να προβληθεί κατά τη διάρκεια της δίκης, σύμφωνα με το άρθρο 48 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου (προπαρατεθείσα απόφαση Atlanta κατά Ευρωπαϊκής Κοινότητας, σκέψεις 27 έως 29).

72 Από το σύνολο των προεκτεθέντων, η αγωγή, κατά το μέρος που δεν είναι απαράδεκτη, είναι, εν πάση περιπτώσει, αβάσιμη.

Επί των δικαστικών εξόδων

73 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Αφού η ενάγουσα ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα έξοδα, σύμφωνα με το σχετικό αίτημα του Συμβουλίου. Εντούτοις, η Επιτροπή θα φέρει τα δικαστικά της έξοδα κατ' εφαρμογήν του άρθρου 87, παράγραφος 4, του Κανονισμού Διαδικασίας, με βάση το οποίο τα όργανα που παρεμβαίνουν στη δίκη φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πρώτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) **Απορρίπτει την αγωγή ως εν μέρει απαράδεκτη και, κατά τα λοιπά, ως αβάσιμη.**

2) **Η ενάγουσα φέρει, επιπλέον των δικών της δικαστικών εξόδων, τα έξοδα του Συμβουλίου. Η Επιτροπή φέρει τα δικαστικά της έξοδα.**

Vesterdorf Forwood Legal

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 11 Ιανουαρίου 2002.

Ο Γραμματέας

H. Jung

Ο Πρόεδρος

B. Vesterdorf